

آفات و بیماریهای گیاهی
جلد ۶۲، شماره‌های ۱ و ۲، بهمن ۱۳۷۳

گزارشهای کوتاه علمی

بیماری پژمردگی ورتیسلیومی یا مرگ زودرس سیب‌زمینی در استان فارس. بهرام منصوری. بخش تحقیقات آفات و بیماریهای گیاهی، مرکز تحقیقات کشاورزی فارس. تولید سیب‌زمینی در استان فارس دارای اهمیت زیادی است بطوریکه حدود ۷۰۰۰ هکتار از اراضی مستعد آن استان در پائیز و بهار به کشت این محصول اختصاص می‌یابد. در بررسیهای انجام شده در سال ۱۳۷۳ در ۴۴ مزرعه واقع در مناطق داریون، خرامه، ده بید و اقلید مشخص گردید که بیماری مرگ زودرس سیب‌زمینی در سطح گسترده‌ای وجود داشته و هر دو گونه قارچ ورتیسلیوم یعنی *Verticillium albo-atrum* Reinke and Berthold و *Verticillium dahliae* kleb. بطور جداگانه و یا باهم از بوته‌های بیمار جدا می‌شوند. لازم به ذکر است قارچ *Fusarium solani* (Mart.) Sacc. بهمراه گونه‌های قارچ ورتیسلیوم از قسمت‌های هوایی بوته‌های بیمار تعدادی از نمونه‌ها جدا گردید. در آزمایشات بیماریزایی مشخص شد که شدت بیماری مرگ زودرس در آلودگی توام قارچ ورتیسلیوم با فوزاریوم بیش از اثر هر یک از قارچها بطور جداگانه میباشد.

از علائم مشخصه مرگ زودرس که ۳ تا ۴ هفته قبل از رسیدن بوته‌های سیب‌زمینی بروز می‌نماید زرد و خشک شدن برگها از طرف پائین به بالا، کاهش رشد طولی ساقه، کوچک شدن سطح برگها و تغییر رنگ آوندچوبی است. خسارت این بیماری از طریق جلوگیری از تولید کاهش تعداد و وزن غده‌ها است.

این علائم بسته به شرایط اقلیمی، نژاد عامل بیماری، حساسیت رقم، حضور سایر عوامل بیماریزای خاکزاد دارای شدتهای مختلفی است. هر چند عامل این بیماری عمدتاً توسط خاک آلوده واقع در سطح غده‌ها منتقل می‌شود. در بررسی ۸۲ غده جمع‌آوری شده سیب‌زمینی رقم مورن از مزارع آلوده منطقه داریون مشخص گردید که ۲۲/۸ درصد از غده‌ها بطور داخلی حامل هر دو گونه قارچ ورتیسلیوم هستند.

در ضمن ۴/۳ درصد غده‌ها علاوه بر قارچ ورتیسلیوم بطور داخلی آلوده به قارچ فوزاریوم سولانی بودند.

معرفی *Uromyces vignae* بعنوان گونه جدیدی برای فلور زنگهای ایران. مهرداد عباسی. موسسه تحقیقات آفات و بیماریهای گیاهی.

طی مطالعه گونه های *Uromyces* پارازیت کننده خانواده Fabaceae و بدنبال بررسی نمونه های هرباریومی مجموعه قارچهای هرباریوم وزارت کشاورزی که تحت نام *Uromyces appendiculatus* قرار داشتند نمونه ای روی *Vigna sinensis* مشاهده گردید که در تاریخ ۱۳۳۴/۷/۵ از نوشهر توسط قوام الدین شریف جمع آوری گردیده بود. با مطالعه مجدد نمونه مذکور مشاهده گردید که مشخصات این نمونه با *Ur. appendiculatus* مطابقت نداشته و نمونه تحت نام *Uromyces vignae* Barcl. تشخیص داده شد. نمونه فوق الاشاره دارای مراحل II و III بود. *Uredinia* و *Telia* این زنگ هر دو سطح برگ گیاه میزبان را آلوده کرده بودند. اوردینیوسپورها به اشکال واژ تخم مرغی یا بیضوی بوده و ابعاد آنها ۲۳-۳۰×۱۸-۲۲ میکرومتر بود، دیواره اوردینیوسپورها ۱-۲ میکرومتر ضخامت داشته و به رنگ قهوه ای دارچینی و خاردار مشاهده شدند. اوردینیوسپورها دارای دو منفذ تندشی در قسمت فوقانی ناحیه استوای اسپور (Superequatorial) بوده و براساس همین ویژگی به راحتی از گونه *Ur. appendiculatus* که دارای اوردینیوسپورهایی با دو منفذ تندشی در استوای اسپور است متمایز می گردند. تلیوسپورها در نمونه مورد بررسی دارای دیواره صاف به رنگ قهوه ای تا بلوطی و به ضخامت ۲-۳ میکرومتر بودند. این اسپورها در انتهای فوقانی دارای یک منفذ تندشی بوده که وسیله پاپیل مشخص پوشیده شده بود. ابعاد تلیوسپورها ۲۸-۳۵×۲۳-۲۵ میکرومتر بود.

با توجه به اینکه زنگ فوق دارای گسترش وسیعی روی لوبیا چشم بلبلی در دنیا میباشد به نظر می رسد که عامل زنگ لوبیا چشم بلبلی در ایران نیز همین گونه باشد. این اولین گزارش از *Ur. vignae* در ایران است.

اولین گزارش از وجود گونه *Anoplocnemis curvipes* (Heteroptera: Coreidae) F. در ایران. علیمراد سرافرازی. موسسه تحقیقات آفات و بیماریهای گیاهی.

طی بررسی باغهای انبه منطقه سیاهو (استان هرمزگان) در اواخر سال ۱۳۷۳ نمونه هایی از سن های خانواده Coreidae مشاهده شدند که ازشاخه های نازک و جوان انبه تغذیه میکردند. شناسائی نمونه ها انجام شد و نام علمی آن *Anoplocnemis curvipes* F. تشخیص داده شد. طول بدن این حشره ۲۰-۳۰ میلیمتر، شاخک چهاربندی، قهوه ای تیره که بند انتهائی آن روشن تر

است. پروتوم دارای شیب تند به سمت جلو و کناره های عقبی آن نوک تیز شده است. این حشره دارای دوشکلی جنسی است. ران پای عقب بطور بارزی پهن شده و دارای زائده خار مانند در سطح داخلی است که در ماده ها رشد عرضی ران پای عقب کمتر و زائده خار مانند کوچکتر است. بررسی منابع نشان می دهد که این حشر پللی فاژ است و روی بیش از ۱۰۰ گونه گیاهی متعلق به بیش از ۳۸ خانواده فعالیت میکند. از میزبان های آن میتوان انبه، انجیر، پنبه، بامیه و مرکبات را نام برد. تغذیه حشره از شاخه های جوان منجر به پژمردگی و مرگ آنها میشود. این حشره بطور معمول در مناطق گرمسیری یافت میشود و از سومالی، سودان، چین، هند، سیلان و سوماترا گزارش شده است. این گونه و جنس برای فون ایران جدید میباشد.

گزارش شپشک *Nuculaspis abietis* (Shrank) در استان مازندران. منصور عبائی. موسسه تحقیقات آفات و بیماریهای گیاهی.

در اردیبهشت ماه سال ۱۳۷۴ نمونه هایی از شاخه های درختان کاج نوئل سبز و آبی *Picea abies* و *P. pungens* که آلوده به یک نوع شپشک بودند، از نهالستانهای کلاردشت توسط دفتر گیاهپزشکی سازمان جنگلها و مراتع کشور به بخش تحقیقات حشرات زیان آور به گیاهان داده شد. پس از تهیه پرپاراسیون و بررسی شپشک مزبور، این شپشک بنام *Nuculaspis abietis* شناسائی گردید. با مطالعه منابع معلوم گردید این شپشک تاکنون از ایران گزارش نگردیده است. از آنجائیکه شدت آلودگی در منطقه بسیار بوده لذا با توجه به اهمیت آن آفت قرنطینه اعلام گردید. با هم آهنگی هایی که با سازمان حفظ نباتات و سازمان جنگلها و مراتع کشور به عمل آمد بازدیدهایی از سایر مناطق جنگلی شمال کشور که با گونه *P. abies* جنگلکاری شده است معلوم گردید، در مناطق دیگر آلودگی وجود ندارد. و برابر بازدیدهای انجام شده این آفت در حال حاضر در جنگلکاریهای کلاردشت، نهالستان کلاردشت و خانه ها و محل های تولید نهال در این محل دیده میشود.

این شپشک از خانواده Diaspididae است که سپر ماده بیضی شکل و عریض، رنگ آن در وسط سپر تیره و درکناره ها خاکستری رنگ میباشد. طول سپر $1/7$ تا 2 میلیمتر، سپر نر زرد رنگ، گلابی شکل که طول آن $1/3$ تا $1/6$ میلیمتر است. پی ژیدوم گرد، دارای سه زوج پالپ میباشد (L1, L2, L3) پالپ L3 از دو پالپ دیگر کوچکتر و گاهی اوقات غده ای شکل میباشد. صفحات بین پالپ ۱ و ۲ پهن میباشد. این سپردار در نهالستان کلاردشت علاوه بر دو گونه کاج نوئل روی انواع نراد *Abies spp.* نیز دیده شده است. در منابع خارجی این سپردار را یک گونه *Oligophaga* که در درجه اول انواع کاج نوئل، نراد، کاج مشهدی *Pinus mugo* کاج جنگلی

P. silvestris P. کاج سیاه *P. nigra*، سروکوهی *Juniperus* sp. و بالاخره *Pseudotsuga taxifolia* را آلوده میسازد میدانند.

گزارش وجود نماتدهای پارازیت حشرات در ایران. رحیم پرویزی، شاپور باروتی، حیدر عدل دوست. مرکز تحقیقات کشاورزی آذربایجانغربی، موسسه تحقیقات آفات و بیماریهای گیاهی.

در بررسی نماتدهای پارازیت آفات طوقه خوار محصولات زراعی در استان آذربایجانغربی، از ۲۳٪ لاروهای طوقه خوار جمع آوری شده از مزارع نخود دیم نماتی از جنس *Mermis* sp. (Mermitidae) جدا گردید. همچنین از ۴٪ لاروهای طوقه خوار زراعت های آبی منطقه، نماتدهای بیماریزای حشرات (Entomopathogenic nematodes) جمع آوری و جهت تشخیص به دکتر Bedding در استرالیا ارسال شد و نمونه ها توسط نامبرده *Heterorhabditis bactriophora* و *Steinernema anomali* (Steinernematidae) (Heterorhabditidae) نامگذاری شدند. ضمناً در شهرستان خوی نماتد *Heterorhabditis bactriophora* از حشرات کامل سوسک برگخوار تبریزی (*Melasma populi*) نیز جدا گردید. همچنین حدود ۱۵۰ نمونه خاک از مزارع محصولات زراعی، باغات میوه، بیشه زارهای صنوبر شهرستان های خوی، سلماس، میاندوآب، شاهین دژ سردشت و ماکو نمونه برداری شد و نمونه ها به آزمایشگاه منتقل شده و با استفاده از روش Galleria-trap نماتدهای بیماریزای حشرات در ۳۵٪ نمونه ها جمع آوری شد که ۸۳٪ آنها *Heterorhabditis bacteriophora* و ۱۶٪ بقیه *Steinernema anomali* شناسائی شدند. در آزمایش های مقدماتی در آزمایشگاه ۱۰۰٪ لاروهای مورد آزمایش آفات طوقه خوار، هلیوتیس نخود، سفیده کلم، پوستخوار تنه درختان سیب، لارو و شفیره و حشره کامل برگخوار تبریزی و حدود ۶۰٪ لاروهای کرم سفید ریشه توسط این نماتدها پارازیته شدند.